

FEMEIA DIN MEDIUL URBAN ÎNTRE 1918-1928 ÎNVĂȚĂMÂNT, ȘTIINȚĂ, LITERATURĂ

Emilena Irinela TATU *

Abstract: The Woman in 1918-1928 Romanian Cities: Education, Science, Literature

The victories that urban women obtained during 1918-1928 emphasized their possibility to compete against men, to make them truly appreciate them. At the same time, they were motivating for the young women who were in search of an ideal, putting an emphasis upon their ambition and qualities. Many of them were path-breakers, role models. In May 1920, Marmorosch Blank Bank assigned the position of confidential clerk to a woman for the first time in the history of Romania. Ella Negruzzi was the first woman to be elected in the Committee of Discipline of the Bar. In 1924, Stefania Maracineanu would obtain the PhD in physics, coordinated by the scientist Maria Sklodowska-Curie. A pioneer in the study of artificial radioactivity, she is the number one expert in this domain, given the fact that this phenomenon was discovered only in 1934 by Frederic and Irene Joliot-Curie.

Having to face many problems at different levels-social, professional, that of marriage- women tried to adapt themselves to this new state of affairs. The women who lived in the cities in the first inter-war decade had made some steps forward in certain fields to which they did not have access up to then. Education played a crucial role and helped women to become lawyers, to get jobs at CFR (n.b. Romanian Railway) or at the Theological Institute. The state passed the law of electing women in the Education Committee and in the Work Committee. A changed in the mentality of the collective, especially that of men, which made women appreciated and respected.

Keywords: *Orhei, “the guardian of the house”, “women among themselves”, bear, “Femina”, plastic arts.*

* Profesoară, Colegiul Național „Alexandru Vlahuță”, Rm-Sărat, jud. Buzău

Roadele binefăcătoare ale Marii Uniri din 1918 s-au reflectat în toate domeniile, inclusiv pe plan cultural. Eliberarea marilor energii spirituale încătușate de-a lungul multor secole de stăpâniri străine, strângerea laolaltă pentru prima dată în istorie a tuturor forțelor spiritualității românești, vastele acumulări cantitative de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, s-au materializat în saltul calitativ produs în perioada interbelică. După Marea Unire din 1918, poporul român a adus noi și remarcabile contribuții la dezvoltarea patrimoniului cultural al umanității.

Condițiile avântului economic și creșterea potențialului spiritual al societății după făurirea statului național unitar au îngăduit stimularea literaturii, învățământului, artelor plastice, teatrului, muzicii, științei, domenii care au prosperat mai ales prin existența unei pleiade de creatori prolifici și de mare valoare ai culturii și științei românești.

Învățământul a reprezentat domeniul cu cele mai importante implicații și consecințe din aria culturii. Și aici, formarea statului național unitar român a pus probleme noi, legate de necesitatea formării cadrelor cerute de o economie, situate pe coordonate noi de dezvoltare, de cerințele organizării administrative, ale activităților sociale, politice, culturale. Prin legea din 1924 învățământul primar obligatoriu a căpătat o structură unitară, durata acestuia fiind stabilită la 7 ani, din care ultimii 3 ani erau destinați învățământului practic. Numărul elevilor a crescut, însă datorită condițiilor materiale și insuficientului număr de școli și de învățători, nu toți copiii au fost cuprinși în procesul didactic. Legislația și măsurile privind organizarea și funcționarea învățământului primar nu și-au dat pe deplin roadele, în principal din cauza condițiilor grele de viață pe care le aveau cei mai mulți elevi, adeseori subnutriți și lipsiți de posibilitatea de a-și procura cărțile și rechizitele școlare.

Învățământul superior a făcut progrese considerabile sub aspectul dotării, al încadrării cu personal didactic de mare valoare, cat si al nivelului științific de pregătire a cadrelor autohtone. Universităților din Iași și București li s-au adăugat cele din Cluj și Cernăuți. Un aspect negativ îl prezenta faptul că procentul cel mai ridicat de studenți era concentrat la facultățile de drept, apoi la cele de litere și filosofie, numai un număr redus urmând cursurile facultăților cu profil tehnic. Revenea un student la 30.000 locuitori la facultățile cu caracter agricol și un student la 40.000 locuitori la

medicină veterinară¹. Taxele mari, prețul ridicat al manualelor, numărul insuficient al locurilor la cămin și cantine îngreunau accesul tinerilor ce proveneau din familii sărace la învățământul secundar și superior.

Știința cunoștea între 1918-1928 un remarcabil avânt, cercetările efectuându-se atât în institutele de învățământ superior, cât și în institute speciale. În această perioadă s-au afirmat puternic școlile de matematică, fizică, chimie, medicină, geografie etc. Valoroase lucrări fundamentale, aplicative și creații tehnice legate de numele lui Gh. Țiteica, Eugen Bădărău, Daniel Danielopolu, Traian Vuia, Gh. Vrânceanu au contribuit la afirmarea științei românești pe plan mondial. Emil Racoviță a fost creatorul primului institut de biospeologie din lume în 1920 și a participat la explorarea Antarcticii. Ioan Cantacuzino a pus bazele Institutului de seruri și vaccinuri în 1921.

Literatura a cunoscut remarcabile realizări în toate compartimentele sale. În jurul principalelor publicații ale vremii, ca „Viața românească”, sub conducerea lui Garabet Ibrăileanu, „Sburătorul” îndrumat de Eugen Lovinescu, „Gândirea” s-au grupat cele mai de seamă talente, care au dat opere ce s-au înscris ca valori certe în creația literară românească. În acești ani s-au afirmat Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu.

În poezie s-a ridicat Tudor Arghezi, adevărat maestru în mânăuirea cuvintelor și șlefuirea limbii. Alături de el au mai fost George Bacovia, Ion Barbu. Critica și istoria literară au fost dominate de Garabet Ibrăileanu, urmași de Eugen Lovinescu și George Călinescu².

Artele au cunoscut o remarcabilă dezvoltare, continuând firul realizărilor de la finele secolului al XIX-lea, dar aducând totodată elemente de înnoire. În domeniul picturii sunt de remarcat creațiile lui Ion Țuculescu, Camil Ressu, N.Tonitza, în cel al sculpturii operele lui Oscar Han, I. Jalea. Cel mai strălucit sculptor a fost Constantin Brâncuși, unul dintre cei mai mari ai tuturor timpurilor. Cele mai importante teatre ale capitalei s-au afirmat și au contribuit la afirmarea unor mari actori români. În martie 1916 a avut loc premiera piesei lui Mihail Sorbul „Patima Roșie”, în care rolul Crina a fost interpretat de Fanny Rebreanu, iar cel al Tofanei de Elvira Popescu.

¹ Aron Petric-coordonator, Gh.I.Ioniță, Iulian Cârțână, Ioan Scurtu, Eufrosina Popescu, Gh.Ionescu, Vasile Budrigă, Doina Smârcea, *Istoria României între 1918-1981*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1981, p. 209.

² Ioan Scurtu, *Viața politică din România 1918-1944*, București, Editura Albatros, 1982, p. 23.

Progrese însemnate s-au înregistrat în muzică, în care a strălucit creația lui George Enescu, autor al unor simfonii și sonate ce i-au adus o faimă mondială. În compoziție s-au remarcat Mihail Jora, Dimitru Cuclin, Ion Chirescu; în arta dirijorală Alfred Alessandrescu, Ionel Perlea, etc. S-a impus de asemenea, activitatea unor instituții muzicale, ca Opera, alături de care au luat ființă și numeroase companii teatrale particulare. Printre directorii de teatru care au contribuit la progresul artei teatrale pot fi menționați Victor Eftimiu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, iar printre regizori Paul Gusti, Victor Ion Popa, Soare Z. Soare, etc. Au fost create opere dramatice de mare valoare ca „Danton” de Camil Petrescu, „Plicul” de Liviu Rebreanu, „Domnișoara Nastasia” de G.M.Zamfirescu, etc³. S-au impus actori de talent ca C.Nottara, Tony Bulandra, Lucia Sturdza Bulandra, Maria Filotti, Ion Manolescu. Pe scenele pariziene au jucat decenii în șir artistele românce Marioara Ventura, Elvira Popescu.

În ciuda unor mari greutăți materiale, cinematografia românească a făcut pași înainte, în 1930 realizându-se primul film sonor, vorbit în românește „Ciuleandra”.

Presa a cunoscut o dezvoltare extraordinară; în București apăreau circa 50 de gazete, iar în principalele orașe din țară se tipăreau 10-15 ziare și reviste. Presa politică se diferențiază tot mai mult, exprimând punctele de vedere ale diferitelor partide și grupări politice. Cele mai răspândite erau „Universul”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Curentul”.

Dacă înainte de primul război mondial exista o singură agenție de informații, după 1920 au luat ființă noi agenții telegrafice: „Presa”, „Danubian Press”, etc., ce aveau legături cu marile agenții internaționale de presă. La 1 noiembrie 1928 au început emisiunile postului de radio România.

Marea Unire din 1918 a înmănușat în granițele statului energiile și capacitățile creatoare ale întregului popor român. În acest context, cultura românească depășește faza definirii și afirmării personalității naționale. În noul efort al culturii românești din perioada 1918-1928 s-au încadrat și femeile din mediul urban. Nu vom întâlni între 1918-1928 reprezentante ale femeilor în toate domeniile culturii. Multe dintre ele instruindu-se și perfecționându-se în acest interval, vor reuși ca în perioada următoare să devină cunoscute. Explicația afirmării femeilor numai în anumite domenii

³ Aron Petric-coordonator, Gh. Ioniță, Iulian Cârțână, Ioan Scurtu, Eufrosina Popescu, Gh.Ionescu, Vasile Budrigă, Doina Smârcea, *op. cit.*, p. 215.

constă în aceea că în genere, băieții mergeau întotdeauna la școală, pe când fetele mai rar.

Anul 1918 nu a însemnat însă, pentru afirmarea femeii în cultură, un punct de plecare, ci consolidarea activității unor predecesoare. În ciuda unor numeroase greutăți izvorâte din condiția socială, din mentalitatea vremii, ce consideră că femeia trebuie să se ocupe numai de casă, soț și copii, multe dintre ele au încercat și reușit să se afirme în diverse domenii. Maria Cutzarida Crătunescu a fost prima femeie docent în medicină din România. Între 1903-1904 s-au realizat primele imprimări pe discuri ale unor interpreți români. Elena Teodorini (1858-1925) a înregistrat arii din operele „Carmen”, „Lucretia Borgia” și „Gioconda”, iar Hariclea Darclee (1860-1939) arii din operele „Tosca”, „Iris” și „Traviata”⁴. Vera Myller Lebedev (1880-1970), împreună cu soțul ei Alexandru Myller, susțin în 1906 doctoratul în matematici la Göttingen⁵. Prima femeie inginer din țara noastră a fost Elisa Leonida-Zamfirescu (1887-1973), care în 1914 a obținut diploma de inginer chimist la Școala politehnică din Charlottenburg-Berlin. În 1918 prin numirea sa ca titular al catedrei de algebră superioară și teorie a funcțiilor de la Facultatea de Științe din Iași, unde funcționa din 1911 ca asistent, Vera Myller-Lebedev a devenit prima femeie profesor universitar într-o disciplină științifică din România. În domeniul artistic s-au remarcat regizoarea Olga Culitza, Aristizza Romanescu, Eufrosina Dimotis-Mumuleana⁶. În septembrie 1911 Grigore Brezeanu realiza primul film artistic românesc „Amor fatal” în care alături de Tony Bulandra, Lucia Sturdza făcea un rol deosebit. Premiera primei drame de aventuri moderne în stil american filmată în România „Oțelul răzbună”, în regia lui Aristide Demetrid a avut loc în septembrie 1913, printre interpreți fiind și Marioara Cinski. Pe 30 august 1914 a avut loc primul spectacol al Companiei Marioara Voiculescu-Bulandra cu „Soțul ideal” de Oscar Wilde. În distribuție au fost Marioara Voiculescu, Lucia Sturdza-Bulandra, Tony Bulandra. Compania se va numi ulterior Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin și va exista, cu o întrerupere de 2 ani, în timpul primului război mondial, până în 1941. Teatrul, de pildă, însemna posibilitatea femeii de a se descătușa de izolarea în care fusese nevoită să stea, afirmarea ei,

⁴ Ștefan Balan, Nicolae St. Mihăilescu, *Istoria științei și tehnicii în România. Date cronologice*, București, Editura Academiei R.S.R., 1985, p. 235.

⁵ *Ibidem*, p. 240.

⁶ Almanahul „Pagini agrare și sociale” pe 1925, p. 430.

posibilitatea de a trece astfel printr-o multitudine de situații. A fost un domeniu în care femeile s-au remarcat în mod deosebit.

Învățământul prin formele sale multiple și variate pregătește oamenii în raport cu cerințele societății, formează specialiști capabili pentru a pune în valoare resursele țării. Educația e primul factor pe care își întemeiază statul modern puterea sa. Alexandrina Cantacuzino considera că:

„Politica culturală trebuie să aibă ca scop de a da maselor populare posibilitatea să capete maximum de cunoștințe, și mai ales a forma prin educație o ideologie proprie în armonie cu dezvoltarea etnică, cu năzuințele, datinile și cu caracterul specific al fiecărui neam”⁷.

În general, într-o familie se considera că fetele nu trebuiau să meargă la școală. Ulterior, această concepție se va schimba. Schimbarea s-a datorat modificărilor la nivelul mentalului colectiv. De pildă, legile din 1896, apărute după proiectul lui P.Poni, au favorizat înființarea unor noi școli normale de fete. Spiru Haret, prin legile din 1898 și 1899 a ridicat numărul acestora⁸. După 1918 problema sporirii numărului de școli în general, și a celor pentru fete în special va căpăta o nouă însemnătate.

Transilvania, reîntoarsă la Patria-Mamă, a beneficiat din plin de o serie de măsuri privind dezvoltarea și unificarea învățământului pentru fete. La 1 decembrie 1918 în Ardeal existau pentru fete 4 școli civile cu predare în limba română și 5 licee cu predare în limba maghiară. De la 1 septembrie 1919 s-au deschis 7 licee românești de stat pentru fete⁹. Consiliul Dirigent a căutat să dea o dezvoltare și învățământului pentru fete. În acest scop pe lângă școlile preluate de la statul maghiar, a luat în seama sa vechea școală a Asociației A.S.T.R.A. din Sibiu transformând-o în liceu. Școala civilă din Brașov a fost transformată și completată devenind liceu de fete¹⁰.

Școlile de economie casnică pentru fete au fost și ele avute în vedere. În Ardeal și Banat primele 2 școli de acest gen s-au deschis în 1921, iar în 1929 existau deja 18 în Ardeal. Ele au fost organizate după legea din 1901 menite fiind de a face din fiicele sătenilor bune gospodine, maistre și supraveghetoare pentru școli. Candidatele trebuiau să aibă cursul primar

⁷ Alexandrina Gr. Cantacuzino, *Politica culturală*, București, Tipografia Românească, 1928, p. 3.

⁸ Gh. Platon, *Din istoria României moderne*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1985, p. 501.

⁹ P. Roșca, *Învățământul după Marea Unire în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, vol. II-III, București, Cultura Națională, 1929, p. 1002.

¹⁰ *Ibidem*, p. 1009.

complet și erau întreținute ca bursiere. Ele se ocupau de arta bucătăriei, spălat, călcat, conserve, igienă¹¹.

La 1 decembrie 1918 existau în Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, 13 școli comerciale cu predare în limba maghiară și doar una românească la Brașov. De abia în 1920-1921 s-au înființat școli comerciale superioare de fete la Brașov, Oradea, Sibiu. La 1 ianuarie 1923 funcționau în Transilvania 4 școli superioare de fete¹².

Învățământul ardelean a fost dotat după Unire cu 2 tipuri noi de școală – școala de menaj și școala profesională de fete. Numărul elevelor din școlile de menaj era între 1926-1927 de 190, în vreme ce între 1927-1928 cel al elevelor din școlile profesionale era de 1.313. Explicația consta și în diversitatea specialităților ce se puteau învăța în cadrul acestor școli. În vreme ce școlile de menaj aveau doar 3 grupe de specialități – bucătărie, spălat și călcat, croitorie casnică, cele profesionale aveau ateliere de modă și flori, broderii, dantele, țesătorie, împletituri, mănuși.

Din 1919 s-au luat măsuri pentru reorganizarea învățământului de stat și minoritar. Marea operă a reorganizării a fost înfăptuită de Onisifor Ghibu, secretar al Resortului instrucției și de Valer Braniște, șeful Resortului. S-a stabilit ca în școlile primare de stat limba de predare să se determine după majoritatea populației din localitate. Între 1919-1920 învățământul secundar particular de fete a beneficiat de înființarea a 2 licee românești la Beiuș și la Blaj, de un liceu evreiesc la Cluj, de un altul Romano-catolic¹³. Perioada 1920-1923 s-a caracterizat prin consolidarea învățământului particular minoritar și intrarea în normalitate.

Chiar dacă în Transilvania după 1918 s-au înființat numeroase școli pentru fete, drumul nu a fost mereu ascendent. Greutățile perioadei au fost inerente. Liceului catolic de fete din Satu-Mare i s-a ridicat dreptul de publicitate pentru lipsa de progres constatată de inspectorii școlari. Școlile particulare ardeleni au corespuns cerințelor pedagogice în ceea ce privește condițiile materiale, de local și material didactic. Neajunsurile au fost în special la școlile înființate după 1918, multe fiind formații de ocazie, fără sprijin material. Lipsuri importante s-au manifestat și în ceea ce privea personalul didactic al școlilor de fete. Multe școli secundare conduse de călugărițe aveau profesori fără pregătire ori numai cu învățământul primar. Nu se respecta legea când se numeau profesori bărbați la școlile pentru fete.

¹¹ *Ibidem*, p. 1059.

¹² *Ibidem*, p. 1110.

¹³ *Ibidem*, p. 1112.

Conform recensământului din 1930 proporția știutorilor de carte era în provinciile istorice din vechiul regat:¹⁴

Cadrilater	45,5 %
Basarabia	38,2 %
Bucovina	65,7 %
Transilvania, Banat, Crișana	67,3 %

În mediul urban din numărul total al femeilor, situația instrucției era

Instrucție extrașcolară	2,5 %
Instrucție primară	66,7 %
Instrucție secundară	32,2 %
Instrucție profesională	6,5 %
Învățământ universitar	1,7 %

Era o regulă generală ca la instrucția teoretică femeile să dea o proporție mai mare decât bărbații, iar la instrucția profesională erau mereu mai mulți bărbați decât femei. Din totalul femeilor erau știutoare de carte și având studii superioare 2,1% la oraș și 0,1% la sate¹⁵. Din totalul știutoarelor de carte la sate trăiau 28,7% dintre ele, iar la orașe 70,3 %.

Pe categorii de vârstă procentul știutoarelor de carte se prezenta astfel

Femei între 7- 12 ani	14, 6 %
13-19 ani	18, 8 % - dublu față de bărbați
20-64 ani	32, 9 % - dublu față de bărbați
Peste 65 de ani	60, 4 %

Pe ansamblul țării existau în 1920-1921 înscrise în învățământul primar urban 50.529 fete, iar procentul celor nepromovate varia în jur de 10.

În 1927-1928 numărul lor era de 96.000, adică se înregistra o creștere de 95%, în vreme ce numărul băieților cuprinși în aceste școli crescuse doar cu 55%¹⁶. Numărul celor promovați era întotdeauna mai ridicat la fete decât la băieți.

¹⁴ Sabin Mănuilă, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, București, Editura Institutului Central de Statistică, 1931, p. XXII.

¹⁵ *Ibidem*, p. XXI.

¹⁶ „Anuarul statistic al României” pe 1928, p. 210.

În București cele mai bune școli de fete erau la 1924 „Carmen Sylva”, „Regina Maria” și Școala Centrală de Fete, toate școli secundare¹⁷. Multe dintre școlile de fete se aflau sub patronajul unor societăți feminine, care încercau să ridice nivelul educațional al elevelor.

Una dintre acestea avea ca scop „...cultivarea individului prin educație intelectuală, morală și socială”¹⁸ și urmărirea îndrumarea femeilor spre comerț, meserii, răspândirea cunoștințelor elementare și practice de gospodărie și igienă.

Asociația Creștină a Femeilor își propunea;

„Să contribuie la dezvoltarea spirituală și la educația fizică, intelectuală și morală a tineretului feminin”¹⁹. A înființat o școală de ucenice, cursuri de educație cu diverse programe, cercuri de discuții. Toate aceste inițiative din domeniul învățământului pentru fete au avut o importanță deosebită.

Înființată în 1919 Societatea „Principele Mircea” avea ca scop ocrotirea copilului, a mamei însărcinate, dar treptat și-a extins sfera de activitate. În 1921 s-au adăugat o școală de infirmiere vizitatoare și apoi o școală de moașe²⁰.

În cadrul învățământului universitar se remarcă creșterea masivă a numărului de fete, astfel că la unele discipline îi depășeau numeric pe colegii lor. Între 1928-1929 la Universitatea din Cluj, la profilurile medicină, litere și științe erau mai multe fete. Statistica licențiaților de la Cluj în perioada 1920-1929, la specializarea litere, arată sporirea an de an a numărului de fete. S-a ajuns astfel ca în 1928-1929 să fie 31 de băieți licențiați și 44 de fete²¹. Prima licențiată la Cluj a fost în 1921 Ușinieviți Maria, născută în Orhei și având ca specializare istoria²².

La Universitatea din Iași fetele predominau la farmacie și litere. În ceea ce privește licențiații doar la litere numărul fetelor depășea pe cel al băieților²³.

La București la profilurile istorie, filologie modernă, filosofie și litere, și farmacie, fetele erau majoritare. Cel mai important cămin pentru studente

¹⁷ Almanahul „Adevărul și Dimineața” pe 1924, p. 45.

¹⁸ Arhiva Națională Istorică Centrală, Fond Meissner, dosar XI/31 pe 1918-1929, f. 52.

¹⁹ *Ibidem*, Fond Cantacuzino, dosar 297/1929, f. 7.

²⁰ G.Banu, *Sănătatea poporului român*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1935, p. 471.

²¹ „Anuarul Universității Regele Ferdinand I”, Cluj, 1918-1929, p. 80.

²² *Ibidem*, p. 81.

²³ „Anuarul Universității din Iași”, 1929-1930, p. 94.

din Capitală era cel din strada Sfântul Ștefan cu 88 locuri, număr foarte mic față de necesități. Alături de facilitățile pentru cantină, cămine, studenților li se mai acordau burse, premii, ajutoare din fondurile universitare. În 1927 din fondul „Profesor Crăciunescu” s-a acordat ajutor studentei Sia Pascu. Mai acordau burse fondurile „Regele Carol” și „Hillel”. În 1927 s-au acordat un număr de 3 burse „Hillel”, una revenind studentei de la științe Bucur Emilia²⁴.

În perioada 1918-1928 învățământul pentru fete ia deci, un mare avânt. Asistăm la sporirea numărului de școli, eleve, de studente. Acum se pun bazele pentru deceniile următoare. Conform mentalităților vremii, femeia era „păzitoarea casei”, astfel că a trebuit să treacă un timp pentru ca bărbații să se obișnuiască cu ideea că și ele pot merge la școli, pot fi la fel de bine pregătite ca ei. Era nevoie de timp ca noile concepții feminine să fie acceptate și recunoscute de bărbați.

Desăvârșirea unității naționale a contribuit la avântul deplin al creației științifice și tehnice, la dezvoltarea artelor și culturii. În știință sunt create școli românești în diferite domenii: matematică, fizică, medicină, biologie. Prestigioși oameni de știință români se afirmă cu numeroase priorități pe plan mondial, fiind prezenți la congrese și manifestări internaționale. Creșterea numărului de ingineri, utilarea întreprinderilor au favorizat o serie de invenții și descoperiri, unele cu aplicare internațională.

În 1919 chimista Gabriela Chaborski descoperă o nouă formă de lectură – cultură de celule într-o fermentație, fiind prin aceasta prima femeie savant din țara noastră al cărei nume este înscris în terminologia științifică internațională de specialitate. Chimista Raluca Ripan, profesor la Universitatea din Cluj și-a susținut în 1922 teza cu titlul „Aminele duble”. Fiziciană Ștefania Mărăcineanu publica în 1923 într-o revistă pariziană, lucrările referitoare la determinarea constantei de dezintegrare a poloniului cu rezultate mult mai precise decât cele comunicate anterior de alți autori.

Din 1919 universitățile din România au început să recunoască profesori din rândul femeilor. S-a ajuns ca în 1929 să fie femei asistente la catedrele de limbi străine, șefe de lucrări la diferite seminarii, conferențiere, preparatoare. Lucia Popovici era asistentă la chimie la Universitatea din Iași. Ulterior ea va pleca în străinătate pentru continuarea studiilor. Tot la Iași, Elena Pușcariu era profesor titular la medicină, iar Vera Myller la matematică²⁵. Nici un cadru didactic feminin nu funcționa la facultățile de drept și litere.

²⁴ „Anuarul Universității din București”, 1929-1930, p. 254.

²⁵ „Anuarul Universității de Iași”, 1929-1930, p. 201.

La Universitatea din Cluj erau 2 conferențiare – Elena Negru și Raluca Ripan la medicina și la chimie²⁶. Bucureștiul avea un număr mai mare de femei – profesoare, precum și o diversitate a specialităților pe care le predau. Facultatea de medicină avea femei la catedrele de embriologie, bacteriologie, clinică obstetricală, boli nervoase. Catedra de chimie anorganică era condusă de Gabriela Gaborski, iar din 7 asistenți, 6 erau femei. Emilia Bucur și Iulia Iuracec erau la laboratorul de anatomie și fiziologie vegetală²⁷.

La Conservatorul din București au predat Maria Filotti, L. Sturdza Bulandra. Din 1921 Maria Filotti accepta să predea un curs de mimică. În 1927 devenea profesor titular definitiv la catedra de „drama-comedie-mimică”²⁸.

Devenite profesoare universitare, femeile s-au implicat mai activ în cercetare, realizând lucrări deosebite. Ele au pregătit, totodată, noi generații de studente, ce aveau în acest fel, o confirmare a viitorului și a posibilităților de afirmare a lor.

Literatura primilor ani după Marea Unire s-a caracterizat printr-o decadentă mai mult sau mai puțin firească. Publicațiile locale din Transilvania s-au împuținat, incapabile să reziste celor din București, în vreme ce nivelul exigențelor culturale a crescut rapid. Maria Cunțan și Ecaterina Pitiș, poetele Ardealului de odinioară n-au mai scris aproape nimic. Constanța Hodoș a desfășurat o activitate mai intensă, exprimată în nuvele, povestiri, piese pentru copii. Romanul ei „Martirii” a fost retipărit. Speranțele pentru viitor erau date de Livia Rebreanu Hulea²⁹.

După 1918 se afirmă din plin încercările femeilor de a se evidenția și în acest domeniu. Chiar dacă multe din ele nu s-au ridicat la cel mai înalt nivel valoric, încercarea lor rămâne meritorie. Având un exemplu de urmat în H. Papadat Bengescu și Otilia Cazimir, multe femei vor încerca să le imite. Începuturile afirmării s-au produs publicând în diferite reviste de specialitate. În aprilie 1919 se înființa „Sburătorul” revista literar artistică, ce din septembrie 1921 se va numi „Sburătorul literar”. Condusă de Eugen Lovinescu, revista promova Modernismul românesc. În paginile ei au publicat H. Papadat Bengescu, Sanda Movilă, Alexandrina Scurtu. În 1922 H. Papadat Bengescu a publicat aici „Apocalisul” și „Coana Moașă”,

²⁶ „Anuarul Universității Regele Ferdinand I Cluj”, 1928-1929, p. 201.

²⁷ „Anuarul Universității din București”, 1929-1930, p. 84.

²⁸ Maria Filotti, *Am ales teatrul*, București, Editura Meridiane, 1963, p. 111.

²⁹ Liviu Rebreanu, *Scrisul românesc ardelean mai nou*, în *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul*, p. 1159.

fragmente dintr-un volum de război³⁰. Săptămânal sau la două săptămâni se publicau și extrase din lucrările, poeziile unor femei. Pe 22 decembrie 1922 apărea articolul lui Eugen Lovinescu „Cuvânt de încheiere”, în care sublinia că din vatra Sburătorului și-au luat primul lor zbor și Ion Barbu, dar și Alexandrina Scurtu, Alice Soare, Sanda Movilă³¹.

La Iași apărea în ianuarie 1927 „Viața românească”, iar în februarie Otilia Cazimir publica „Cântec pentru copii”³² și semna alături de Cezar Petrescu, Damian Stănoiu, Gib Mihăescu etc. Era rândul Constanței Marino-Moscu să i se publice în octombrie „Amintirile Caterinei State”.

Personalitate de excepție în literatura feminină, Hortensia Papadat Bengescu a fost considerată întemeietoarea romanului românesc de analiză. Conform lui Tudor Vianu ea a creat o ideologie feminină³³. Formula eternului feminin e confruntată cu reacțiile masculine, observațiile fiind rostite cu aerul cel mai firesc. Autoarea nu reneagă feminitatea, dar ca scriitoare luptă cu subiectivismul. În „Femeile între ele”, preciza – „Studiul femeii mi-a părut totdeauna mai interesant decât al bărbatului, fiindcă la bărbați faci înconjurul faptelor și faptele sunt rareori prea interesante, pe când femeia are o rezervă bogată de material sufletesc, în căutarea căruia poți pleca într-o aventuroasă cercetare plină de surprize”³⁴.

Referindu-se la „Femei între ele” Eugen Lovinescu arăta – „Lupta împotriva misterului feminin e adevărata formulă a literaturii scriitoarei”³⁵.

George Călinescu o așeza pe H. Papadat Bengescu alături de marii romancieri Camil Petrescu, Gib Mihăescu, Rebreanu.

„După o producție de pagini de jurnal vaporoză, interesante pentru psihologia și fiziologia femeii, s-a dedicat unor serii de romane „proustiene”... Cel mai bun roman al ei „Concert de muzică de Bach” e tabloul societății în mers spre perfecția aristocratică, reprezentat de prințul Maxențiu și Elena”³⁶.

³⁰ *Sburătorul literar*, nr. 27 din 25 martie 1922 și nr. 30 din 8 aprilie 1922.

³¹ *Ibidem* din 22 decembrie 1922.

³² *Viața românească*, nr. 2 din 2 februarie 1927.

³³ Biblioteca critică, *H.P. Bengescu. Interpretat de Felix Adreca, G.Călinescu, Șerban Cioculescu*, s.a., studiu, antologie de Viola Vancea, București, Editura Eminescu, 1974, p. 69.

³⁴ H.P. Bengescu, *Opere*, vol. I, București, Editura Minerva, 1972, p. 83.

³⁵ Biblioteca critică, *H.P. Bengescu...*, p. 66.

³⁶ George Călinescu, *Istoria literaturii române*, București, Editura pentru literatură, 1968, p. 287.

La „Viața Românească” multă vreme a făcut cronici „o femeie foarte instruită” Izabela Sadoveanu-Evan³⁷. Henriette Yvonne Stahl cu nuvela „Mătușa Matilda” s-a remarcat prin „poezia lucrurilor îmbătrânite”. Lucia Mantu în „Cucoana Olimpia” realiza o monografie a unei gospodine ducând o viață stereotipă, plecând de la Gârleanu și Bassarabescu. S-au mai remarcat Igena Floru ce trata drama unei femei în căutarea fericirii, Lucia Demetrius. Profira Sadoveanu a medelenizat propria-i copilărie. Alte scriitoare Sanda Movilă, Sidonia Drăgușanu, Ioana Postelnicu s-au înscris pe linia unor imitații, preluări, adaptări³⁸.

În poezie Otilia Cazimir a cultivat sentimentele delicate expuse cu o discreție deosebită și melancolică. După „Lumini și umbre”, culegerea „Fluturi de noapte” a fost premiată de Academia Română și cu premiul francez „Femina”, pentru ca volumul „Cântec de comoară” să fie încununat cu Marele Premiul Național pentru literatură³⁹. Ea reprezintă în poezia feminină românească o notă paralelă cu cea a poeziei lui Topârceanu.

Puțin cunoscută, autoare a unui roman francez „La tunique verte”, Alice Călugăru a publicat sub numele de Alice Orient poezii la diverse reviste: „Semănătorul”, „Viața literară”, „Luceafărul”⁴⁰. Maria Cunțan, poeta semănătoristă, Zaharia Bârsan, Elena Farago au fost incluse de Al. Piru și Ioan Șerb în volumul său despre „Poezia română clasică. De la Dosoftei la Octavian Goga”⁴¹. Elena Farago, simbolista s-a inspirat inițial de la Eminescu și Coșbuc, devenind apoi o „remarcabilă poetă a dragostei pudice”. Poezia Claudiei Millian e o viziune decorativă a lumii, fastuoasă, exotică. Florica Mumuianu a cântat prietenia bărbatului „cu mâini grele de urs”⁴².

Exprimând în maniera specifică problemele vremii literatura scrisă de femei a reprezentat o încercare de exprimare, de afirmare, de recunoaștere a capacităților creatoare. Femeile s-au afirmat și în alte domenii în presă sau în artele plastice dovedind că pot fi egale cu bărbații.

Rezultatele obținute de femeile din mediul urban între 1918-1928 au evidențiat posibilitatea lor de a-i concura pe bărbați, de a-i face pe aceștia să le recunoască meritele. A fost totodată și un imbold pentru tinerele ce-și căutau un ideal în viață, reliefând ambiția și calitățile lor. Multe dintre ele au

³⁷ *Ibidem*, p. 242.

³⁸ *Ibidem*, p. 380.

³⁹ George Ivașcu, *Confruntări literare*, vol. II, București, Editura Eminescu, 1986, p. 454.

⁴⁰ George Călinescu, *op. cit.*, p. 249.

⁴¹ vezi Al.Piru, Ioan Șerb, *Poezia românească clasică; De la Dosoftei la Octavian Goga*, București, Editura Minerva, 1970.

⁴² George Călinescu, *op. cit.*, p. 379.

fost și deschizătoare de noi drumuri, modele de urmat. Ella Negrutzi a fost prima femeie aleasă în Consiliul de disciplină al Baroului Ilfov. În 1924 Ștefania Mărăcineanu obținea la Sorbona diploma de doctor în științe fizice, sub îndrumarea savantei Maria Sklodowska Curie. Pionier în studiul radioactivității artificiale ea deține prioritatea în cunoașterea acestui fenomen, descoperit abia în 1934 de soții Frederic și Irene Joliot-Curie.

Având de înfruntat multe probleme pe diverse planuri-social, profesional, al căsătoriei femeile au încercat să se adapteze noii situații de după Marea Unire. Femeile din mediul urban din primul deceniu interbelic au făcut primii pași în anumite domenii, ce le erau închise până atunci. Învățământul a avut un rol deosebit și a permis femeilor să fie admise în corpul de avocați, în C.F.R., la Institutul de Teologie, precum și în Comitetul Eforturilor Școlare sau în Consiliul Superior al Muncii. S-a produs și o schimbare în mentalul colectiv, îndeosebi al bărbaților, fapt ce a făcut ca femeile să devină acceptate, respectate și apreciate.